

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2022.18>

О. О. Дяченко
orcid.org/0000-0001-8077-9920

*ад'юнкта кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Постановка проблеми. Проблеми соціального захисту та забезпечення існують у кожній сучасній європейській державі, але питання, які постають перед Україною, є своєрідними. Інституції та державні органи, призначені для покращення та вирішення проблем в даній сфері, зокрема у законодавстві, на сьогодні нездатні цілком повністю ефективно вирішити дану проблематику.

Поліцейські різних підрозділів виконують свої обов'язки та несуть службу в специфічних умовах. Тому одним з головних завдань державної політики має бути належне соціальне забезпечення таких категорій населення як поліцейські. Звичайно, не можна говорити лише про недоліки, є позитивні аспекти. Так в Законі України «Про Національну поліцію» правам поліцейських в сфері соціального забезпечення присвячено цілий розділ який називається «Соціальний захист поліцейських». Беручи до уваги вищезазначене, відмітимо, що держава визначила низку заходів в сфері соціального захисту для забезпечення гарантій та захисту прав правоохоронців. Проте правники зазначають що даний процес лише на стадії свого розвитку і потребує логічного та грамотного доопрацювання. З огляду на це, наголошуємо на актуальності вивчення питання адміністративно правових аспектів соціального захисту поліцейських.

Стан дослідження. Дослідження соціального захисту поліцейських в слугувало предметом вивчення в наукових працях таких учених: К. Л. Бугайчук, Л. Л. Денисова, М. В. Калашник, П. В. Коломоець, М. В. Романенко, М. І. Іншин, Д. О. Марусевич. Проте вивчення стану наукової розробки даної проблематики на сьогодні засвідчило відсутність актуальних напрацювань щодо цього.

Метою статті аналіз нормативно-правового забезпечення соціального захисту поліцейських та визначення поняття соціального захисту поліцейських та виділити його специфічні особливості.

Виклад основного матеріалу. Вивчення стану правової бази (підґрунтя) соціального забезпечення поліцейських як складової захисту їх прав засвідчило, що останній належить до одних із базових прав людини, які гарантується державою та міжнародними нормами.

У низці міжнародних документів зазначені ключові засади соціально-економічного забезпечення громадян. Зокрема, це Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення № 157 [1], Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника № 128 [2], Конвенція про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення № 118 [3], Рекомендація щодо встановлення міжнародної системи забезпечення прав у галузі соціального забезпечення № 167 [4]. У своїй більшості вони регулюють такі підгалузі соціального захисту (які є дотичними і можуть стосуватися поліцейських) як медичне обслуговування, допомога по материнству, допомога по інвалідності, допомога по старості, допомоги у разі втрати годувальника, допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання; родинні допомоги; допомога на випадок хвороби.

Щодо національного законодавства, то базовим документом є Конституція України. Так, в ст. 46 зазначено, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [5]. Також ряд статей Основного Закону України дотично (частково) містить засади соціального захисту людини, а саме статті 3, 13, 18, 36, 44, 92, 116.

Законодавчим документом що безпосередньо визначає основні засади соціального захисту поліцейських є Закон України «Про Національну поліцію», а саме статті з 91 по 104, що знаходяться в розділі IX Закону.

Водночас важливо відмітити, що в чинному законодавстві на сьогодні відсутнє визначення такого поняття як «соціальний захист поліцейських», що призводить до відповідної дискусії серед науковців стосовно його змісту. Єдності думок із цього питання науковці та фахівці в даній сфері не досягали через неоднотайність поглядів щодо певних ознак соціального захисту поліцейських.

Як зазначає Тимофеева М. І., метою соціального захисту є надання кожному члену суспіль-

ства, незалежно від соціального походження, національної або расової належності, можливості вільно розвиватися, реалізувати власні здібності, а також підтримання стабільності в суспільстві, тобто попередження соціальної напруженості, яка виникає у зв'язку з майновою, расовою, культурною, соціальною нерівністю [7, с. 171].

В широкому розумінні соціальний захист поліцейських включає в себе в себе систему певних заходів, що виражаються у формі фінансового забезпечення, гарантій, пільг, переваг як для поліцейського так і для його членів родини (визначені законодавством). Дані заходи держава повинна забезпечувати через особливі умови праці пов'язаної з підвищеним ризиком і небезпекою. Спеціальні обмеження та особливі умови праці поліцейського визначено законодавцем, що закріпленні в статті 61 Закону України «Про Національну поліцію». Так, до прикладу поліцейський не може бути членом політичної партії та не може організувати страйки та брати участь у страйках. Але, однозначно, держава повинна виділяти правоохоронців посиленням соціального захисту, адже від соціальної захищеності поліцейського сьогодні, прямо залежить належний рівень безпеки та захищеності соціуму вже завтра.

Так, Д. О. Марусевич вважає, що соціальний захист поліцейських містить три складові: 1) загальний соціальний захист – гарантування Конституцією України реалізації прав поліцейських у сфері соціального захисту; 2) спеціальний соціальний захист – наявність прав поліцейського у сфері соціального захисту, що визначено в законах України та виникає у зв'язку з наявністю об'єктивних обставин і специфікою професійної діяльності; 3) додатковий соціальний захист – комплекс заходів, реалізованих уповноваженими суб'єктами у сфері соціального захисту, що передбачають додаткові гарантії реалізації прав і законних інтересів поліцейських у сфері соціального захисту [6, с. 42].

Також досить влучно М. М. Чекан виділяє такі особливості соціального захисту поліцейських: 1) динамічність, урахування умов і ситуацій, що сприяють виникненню юридичних фактів для здійснення соціального захисту поліцейських; 2) урахування факторів ризику, які можуть впливати на життя та здоров'я поліцейського під час виконання ними службових обов'язків; 3) здійснення постійної діагностики стану фізичного та психологічного здоров'я, а також забезпечення санаторно-курортного лікування у відповідних лікувально-відновлювальних закладах Міністерства внутрішніх справ України; 4) наявність спеціального законодавства, яке визначає особливості соціального захисту поліцейського (Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

і підзаконних нормативно-правових актів, які деталізують окремі елементи соціального захисту поліцейського); 5) державна політика щодо соціального захисту поліцейського має враховувати також соціальний захист членів сім'ї поліцейського; 6) соціальний захист поліцейського передбачає надання пільг та інших преференцій (звільнення від платежів чи відсоткова знижка, надання вигідних умов для фінансового лізингу тощо) [9, с. 186].

Тобто можемо констатувати, що соціальний захист поліцейських є комплексним поняттям, тому і його реалізація та контроль за виконанням має забезпечуватися на всіх визначеною державою рівнях.

Отже, визначимо поняття соціального захисту поліцейських та дослідимо для початку погляди науковців.

Так, М. І. Іншин визначає, що соціальний захист – це сукупність юридичних норм і гарантій, спрямованих на регламентацію професійної діяльності Національної поліції за рахунок коштів державного бюджету в напрямі соціальної та матеріальної підтримки працівників поліції у зв'язку із втратою ними працездатності, інвалідністю, настанням пенсійного віку, професійними захворюваннями й іншими обставинами, передбаченими спеціальними законами [8, с. 273]. Ми лише частково погоджуємося із запропонованим автором тлумачення поняття, адже вважаємо, що забезпечення соціального захисту має бути спрямовано не лише на соціальну чи матеріальну підтримку. Належний соціальний захист повинен сприяти відновленню задовільного морально-психологічному стану поліцейських. На сьогодні частково ці аспекти є в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність поліції.

Наприклад, це збільшення щорічної оплачуваної відпустки при збільшенні вислуги років поліцейського, або додаткові дні оплачуваної відпустки якщо особа має статус «учасника бойових дій» тощо. Це зумовлено тим, що чим більше особа працює в особливих умовах пов'язаних з небезпекою, тим більше часу їй необхідно для відновлення морально-фізичного стану.

Так, стаття 93 Закону України «Про Національну поліцію» зазначає, що кожний повний календарний рік служби в поліції після досягнення п'ятирічного стажу служби поліцейському надається один календарний день додаткової оплачуваної відпустки, але не більш як п'ятнадцять календарних днів. Також надаються додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати (грошового забезпечення) та інші види відпусток відповідно до законодавства про відпустки (стаття 93 Закону України «Про Національну поліцію») [11].

Ще один науковець, який досліджував сферу захисту трудових та соціальних прав поліцейських, вважає що соціальний захист поліцейських це сукупність цілеспрямованих державних заходів організаційно-правового, фінансового та морального характеру, які спрямовані на реалізацію законодавчо закріплених соціальних гарантій, а також на забезпечення належних умов праці співробітникам органів Національної поліції та надання державної підтримки поліцейським та членам їхніх сімей, які через незалежні від них обставини потребують матеріально-фінансової та організаційно-правової допомоги [10, с. 45].

Д. О. Марусевич у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських» визначив соціальний захист поліцейських, як комплекс правових, економічних та організаційних заходів, які застосовуються суб'єктами публічної адміністрації та спрямовані на встановлення основних і додаткових гарантій, що забезпечують реалізацію прав та законних інтересів поліцейських відповідно до умов несення служби, статусу особи та членів їхніх сімей під час проходження служби та після її закінчення [6, с. 34].

Дані позиції авторів нам імпонують, адже науковці зазначили і суб'єктів, які здійснюють соціальне забезпечення, і об'єкти (поліцейський та члени його сім'ї) на які ці заходи направлені.

Отже, можемо сформулювати своє власне визначення поняття **соціального захисту поліцейських** як систему юридично-організаційних та матеріальних заходів, що направлені на забезпечення прав та гарантій, відновленню морально-психологічного стану поліцейського (та членів його родини), які застосовуються державою як компенсація за особливі умови роботи, що пов'язані з небезпекою.

Отже, з огляду на викладене вважаємо за необхідне доповнити Закон України «Про Національну поліцію» статтею 91-1 «**Соціальний захист поліцейських**» в наступній редакції:

Стаття 91-1 «**Соціальний захист поліцейських**».

Соціальний захист поліцейських це систему юридично-організаційних та матеріальних заходів, що направлені на забезпечення прав та гарантій, відновленню морально-психологічного стану поліцейського (та членів його родини), які застосовуються державою як компенсація за особливі умови роботи, що пов'язані з небезпекою.

Література

1. Конвенція про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення № 157. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_012.
2. Конвенція про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника № 128 (набула

чинності 01 листопада 1969 року). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_326.

3. Конвенція про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення № 118 (набула чинності: 25 квітня 1964) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_017.

4. Рекомендація щодо встановлення міжнародної системи забезпечення прав у галузі соціального забезпечення № 167. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.993_277.

5. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

6. Марусевич Д. О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право. НАВС, Київ, 2021. 236 с.

7. Тимофеева М. І. Сутність соціального захисту населення. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2016. № 6 (230). С. 169–178.

8. Іншин М.І. Сутність і значення поняття соціального захисту працівників поліції в сучасних умовах. Вісник Чернівецького факультету Національного університету. 2015. № 4. С. 269-277.

9. Чебан М. М. Публічне адміністрування соціального захисту в Україні: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, 2020. 226 с.

10. Коломоець П. В. Гарантії реалізації трудових прав поліцейських дис. канд. юр. наук : 12.00.05. Харків, 2018. 173 с.

11. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 року № 580 VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58019>.

Анотація

Дяченко О. О. Адміністративно-правові аспекти соціального захисту поліцейських. – Стаття.

У статті висвітлено питання адміністративно-правові аспекти соціального захисту поліцейських Національної поліції України. Розглянуто стан соціального забезпечення на сучасному етапі. Здійснено аналіз системи законодавства, що охоплює організаційно-правові питання щодо захисту прав поліцейських в сфері соціального забезпечення.

Установлено, що соціальний захист поліцейських належить до одних із базових прав людини, які гарантується державою та багатьма міжнародними нормами. Визначено, що міжнародне законодавство регулює такі підгалузі соціального захисту поліцейських як медичне обслуговування, допомога по материнству, допомога по інвалідності, допомога по старості, допомоги у разі втрати годувальника, допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання, родинні допомоги та допомога на випадок хвороби.

Охарактеризовано нормативно-правові акти, що визначають найбільш важливі аспекти соціального захисту поліцейських. Виокремлено міжнародні нормативно-правові акти, що становлять адміністративно-правову основу забезпечення прав поліцейських обраною для дослідження проблематики. Розкрито мету та виокремлено особливості соціального захисту поліцейських.

Проаналізовано різні погляди науковців щодо визначення поняття соціального захисту поліцейських.

Запропоновано власне авторське визначення поняття соціального захисту поліцейських як систему юридично-організаційних та матеріальних заходів, що направлені на забезпечення прав та гарантій, відновленню морально-психологічного стану поліцейського (та членів його родини), які застосовуються державою як компенсація за особливі умови роботи, що пов'язані з небезпекою.

Запропоновано внести зміни до норм законодавства в сфері захисту прав поліцейських, а саме доповнити статтю 91 Закону України «Про Національну поліцію» поняттям соціального захисту поліцейського.

Ключові слова: захист прав, поліцейські, адміністративно-правовий, соціальний захист, забезпечення, права.

Summary

Diachenko O. O. Administrative and legal aspects of social protection of police officers. – Article.

The article covers the issue of administrative and legal aspects of social protection of police officers of the National Police of Ukraine. The state of social security at the current stage is considered. An analysis of the legal system covering organizational and legal issues regarding the protection of the rights of police officers in the field of social security was carried out.

It has been established that the social protection of police officers is one of the basic human rights guaranteed by the state and many international norms.

It was determined that international legislation regulates such sub-branches of social protection of police officers as medical care, maternity benefits, disability benefits, old-age benefits, benefits in case of loss of a breadwinner, benefits in case of work-related disability and occupational disease, family benefits and benefits in case of illness.

The normative legal acts determining the most important aspects of social protection of policemen are characterized. The international legal acts constituting the administrative-legal basis for ensuring the rights of police officers of the issues selected for research are singled out. The purpose and features of the social protection of police officers are highlighted.

Different views of scientists regarding the definition of the concept of social protection of police officers are analyzed.

The author's own definition of the concept of social protection of police officers is proposed as a system of legal, organizational and material measures aimed at ensuring rights and guarantees, restoring the moral and psychological state of a police officer (and members of his family), which are applied by the state as compensation for special working conditions, which fraught with danger.

It is proposed to make changes to the legislation in the field of protection of the rights of police officers, namely to supplement Article 91 of the Law of Ukraine "On the National Police" with the concept of social protection of a police officer.

Key words: protection of rights, police, administrative and legal, social protection, security, rights.